

Medlemsblad for
FREDENSBORG-HUMLEBÆK LOKALHISTORISKE FORENING
4. årgang nr. 1 – forår 2017

En af Kystbanens jernbaneviadukter. Malet af Børge Bokkenheuser.

Fredensborg-Humlebæk lokalhistoriske medlemsblad Broen, udkommer 2 gange årligt og udsendes til foreningens medlemmer m.fl.

Indholdsfortegnelse:

Meddelelser fra foreningen	side 3
Kartoffelmølle og bryggeri i Sørup	side 4
Program: Foråret 2017	side 15
Toldkontrollen i Humlebæk	side 21
Tegneren Erik Stender	side 26
Bognyt	side 28
Efterlysning	side 30

Redaktør: Peter Heiberg - Nørredamsvej 3, 3480 Fredensborg
peter@heibergs.net - tlf. 50 62 19 47

Forsidegrafik m.m.: Per Eckart Hansen

Hjemmeside: www.fredensborg-humlebaek-lokalhistorisk.dk.

Facebook: www.facebook.com/fredensborghumlebaeklokalhistorisk

Oplag: 500 eksemplarer - ISSN 2246-2570

Deadline for næste nummer af medlemsbladet er:

1. juni 2017

Materiale sendes elektronisk til bladets redaktør.

Meddelelser fra foreningen

Foreningen ønsker sine medlemmer Godt Nytår.

2016 har været endnu et rigtig godt år. 31. december havde foreningen 416 husstande som medlemmer.

Efterårets arrangementer har været lidt anderledes end sædvanlig.

Foreningen takker dem, der har taget imod os, Humlegården ved Pernille Folkmann, Hegnsholt ved Lise og Niels Fennet og Nivaagaards Malerisamling, hvor tilmeldte medlemmer i november fik et foredrag om Storm P, i forbindelse med udstillingen "Humsti Bumsti. Storm P. og malerierne".

Tilbage af efterårets program er et foredrag med titlen "TYVEN" onsdag d. 25. januar kl. 19.30 på Humlebæk bibliotek. Her vil professor Ulrik Langen tegne et portræt af degnesønnen, der stjal og omsmeltede guldhornene.

Bestyrelsen har nu tilrettelagt forårets program, som det vil fremgå af dette blads midtersider. Vi håber medlemmerne vil tage godt imod disse foredrag.

Hvis nogen har forslag til emne til et foredrag eller en foredragsholder, tager bestyrelsen gerne imod det.

Årsskriftet 2016 om Landsbyen Langstrup er blevet rigtig godt modtaget. Tak til dem, der har skrevet artikler til dette årsskrift.

Med dette nummer af BROEN modtager I kontingentopkrævning på 170 kr. for 2017. (se bladets bagside). Hvis man ikke ønsker at være medlem mere, så bør man udmelde sig, så vi ikke skal sende gentagne rykkere.

Bent Skov Larsen

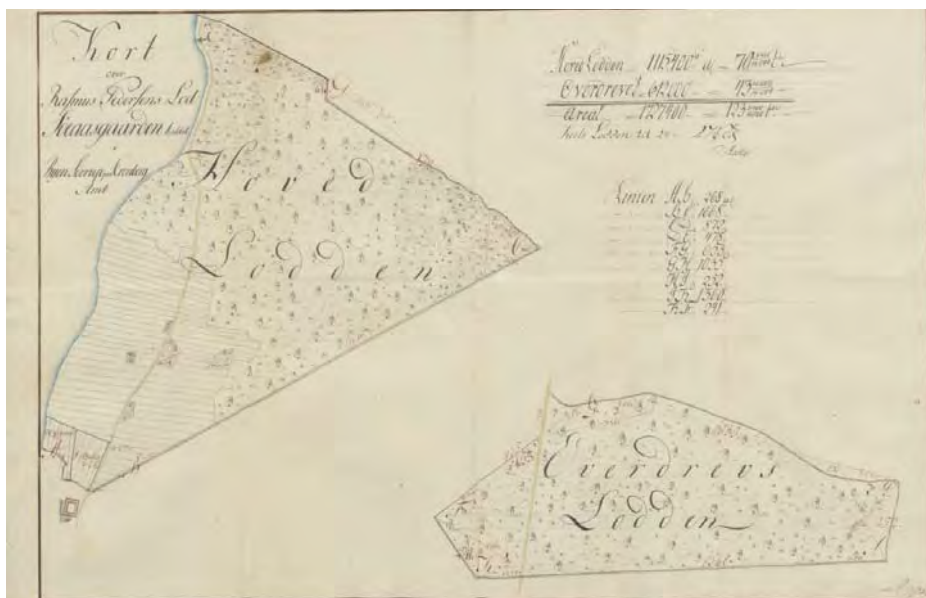
Kartoffelmølle og bryggeri i Sørup

Af Poul Christensen

For 150 år siden var der på Søåsgård i Sørup et bryggeri. Dette er en af flere historier, der kommer frem, når man undersøger Søåsgårds historie. Navnet Søåsgård i Sørup går langt tilbage i historien. Det må antages, at navnet stammer fra den tidligere opdeling af agerjord i vange, åse og agre. I markbøgerne, der for Sørup er skrevet i 1682 fremgår, at en af åsene netop er kaldt Søås. Denne artikel omhandler Søåsgårds historie i perioden 1786 til 1889.

Udskiftningen og gårdens udstrækning

Udskiftningen i Sørup fandt sted i 1786. På dette tidspunkt var der tre gårde i Sørup nemlig Søåsgård, Hegnstrupgård og Søn-

Kort 1: Udskiftningskort for Søåsgård tegnet af landinspektør Recke. På Hovedlodden er indtegnet et betydeligt antal agre, der alle er orienteret øst-vest for at sikre markernes afvandning mod Esrum sø. Bemærk også at størsteparten af Hovedlodden ikke er opdyrket men forsynet med spredte bevoksninger.

derholt¹. Alle tre gårde lå i Sørup by, men der blev i forbindelse med udskiftningen ikke krævet udflytning af gårdenes bygninger. Jorderne til hver enkelt gård blev samlet i en hovedlod, der i en eller anden grad allerede var opdyrket, samt i en overdrevslod, der blev anvendt til græsning for gårdenes og husmændenes besætninger af køer, grise og får, og som lå langs den nuværende vej Grønholtvængen. Det blev tilstræbt, at de tre gårde i hartkorn og udstrækning blev lige store.

Søåsgårds jorder fremgår af kort 1, der blev tegnet kort efter udskiftningen.

Hovedloddet fulgte Esrum sø mod vest op til i nord ca. nuværende iskiosk. Derfra en linje mod sydøst til det sted på Fredensborg Golfbane, hvor Asminderød grøften længst mod øst krydser banens areal. Endelig en linje mod syd/vest, der først grænser mod Sørup Hegn og slutter ved Sørup by på det sted, hvor Skovsvinget løber ud i Sørupvej.

Overdrevsloddet lå øst for nuværende Grønholt trinbræt. Gårdens bygninger er den firelængede gård, der på kortet ses nederst under hovedloddet, hvor nu Sørupvej 50 ligger. Opgjort i geometrisk mål var hovedloddet på ca. 79 tønder land og overdrevsloddet på ca. 43 tønder land.

Ejerforhold indtil 1822

Jorderne i Sørup var Krongods. Gårdmand Peder Jørgensen havde siden ca. 1755 været fæster af Søåsgård og var det fortsat ved udskiftningen. I 1790 var han blevet 77 år og fik godkendt, at sønnen Rasmus Pedersen overtog fæsteaftalen og samtidig sikrer ham og hustruen en aftægtsaftale². Forinden denne overtagelse var der foretaget vurdering og gennemgang af gårdens bygninger af vurderingsmænd. Af deres beretning fremgår beskrivelse af den firelængede gård, gårdens besætning og inventar³. Herefter blev der udarbejdet fæstebrev og fastsat indfæstningsafgift for Rasmus Pedersen.

Den 28. januar 1796 overtog de tre gårdmænd i Sørup ved arve-

fæsteskode deres ejendomme⁴. Rasmus Pedersen døde i 1805 kun 45 år gammel. Enken Sidse Jensdatter giftede sig året efter med gårdmand Jens Jørgensen, Hesterød, men forinden skulle der skiftes med Rasmus Pedersens børn. Der var syv levende børn, som skulle dele 50% af den opgjorte arvemasse på 9.377 rigsdaler. Drengébørn arvede dobbelt så meget som pigebørn. Børnenes arv skulle udredes som en prioritet i gården⁵.

Jens Jørgensen kom dog i restance med sin gæld, og i 1822 blev der indledt en formentlig frivillig offentlig auktion over Søåsgård⁶, hvor kaptajn Abraham Engelbrecht Soelberg blev den højstbydende med 1.210 rigsdaler og dermed overtog gården under hensyn til en række fastsatte betingelser⁷.

Familien Soelbergs ejerforhold til Søåsgård

Kaptajn Soelberg (født 1787) havde i 1811 sammen med sin far erhvervet ejendommen Frederiksyndest i Asminderød og havde taget bolig i denne ejendom. Titlen kaptajn henviser til, at han frem til 1827 var kaptajn ved Københavns borgerlige Infanteri. Med titlen fulgte, at han i tidens sociale rang var hævet fra den gængse bondestand. Familien har været velhavende, og købet og anvendelsen af Søåsgård viser, at kaptajnen har haft syn for gode investeringsmuligheder. Købet af Søåsgård var ikke med henblik på at tage bolig på ejendommen, men drift og udvikling af ejendommen. Søåsgårds gamle driftsbygninger og stuehus blev udlejet.

Kartoffelmølle

Kaptajn Soelberg gik straks i gang med sine planer for ejendommen. I 1826 lod han opføre en ny Søåsgård med en beliggenhed nord for Sørup by og tæt på Lille Sørup jf. senere i artiklen. Den nye gård blev indrettet med kartoffelmølle.

Kartoffelmøllen blev drevet af to heste, og der blev årligt produceret 5-600 tønder kartoffelmel⁸. I danske forhold er der tale om en meget tidlig fabriksproduktion af kartoffelmel, der blev tilrettelagt på Søåsgård. Kartoffelmel er et stivelsesprodukt, der hovedsagelig anvendes ved madlavning, men også har været anvendt under fremstilling af papir. Processen består i

Kort 2: Manzas kort fra 1837. Kartoffelmølle er indtegnet nord for Sørup.

findeling af kartoflerne, udskillelse af stivelsen i vandbad under omrøring, hvorved stivelsen falder til bunds og adskilles fra massen, og stivelsen vaskes yderligere i vand og skal til sidst tørre ind. Agerjorden blev naturligvis hovedsagelig anvendt til kartoffeldyrkning.

Kartoffelmøllen blev brandforsikret for 3.220 rigsdaler⁹, så der har været tale om et større anlæg. Af brandforsikringsprotokollen fremgår, at bygningen har været 15 fag lang og 12½ alen dyb og opført med grundmur og murede vægge og med røtag. Det oplyses, at bygningen er indrettet til kartoffelmølle med heste-drev og rimer. Der er indlagt vaskemaskiner, pumpeværk og fast inventar. Desuden tørrehus med hylder, tørreovn og skorsten samt en opgangstrappe til loftet og en kartoffelkælder. Der er således ikke efter brandforsikringens ordlyd indrettet bolig herunder stuehus.

Desværre nedbrændte kartoffelmøllen fuldstændig den 16. november 1830, og der blev udbetalt brandforsikringserstatning på 3.159 rigsdaler¹⁰.

På samme sted som den nedbrændte kartoffelmølle lå, lod kaptajn Soelberg opføre nye bygninger. Allerede året efter var den nye kartoffelmølle under opførelse¹¹.

I starten af 1832 var byggeriet af kartoffelmøls møllen afsluttet, og der blev tegnet en ny forsikring på 3.550 rigsdaler. Der blev opført tre bygninger¹².

A. Den centrale bygning er 18 fag lang og 12½ alen dyb og bygget af egebindingsværk, i fod med afbrændte sten og murede vægge og med rørtag. Benyttelsen er stuebygning og kartoffelmøllehus. Bygningen er indrettet til stue, kammer, køkken med komfur samt møllehus med indlæggelse af diverse inventar. Kartoffelmølle med rimer og maskiner, pumpeværk og øvrigt fast inventar. Denne bygning blev vurderet til 2.810 rigsdaler.

B. En særskilt bygning til kartoffeltønder på 12 fags længde og 15 alen dyb og med rørtag vurderet til 530 rigsdaler.

C. Et udhus bygget af ler med murede vægge og rørtag. Indrettet til maskin- og tørrehus og vurderet til 160 rigsdaler.

På denne nyopførte ejendom blev der således skabt bolig for fabrikkens bestyrer. Ved en ny vurdering af bygningerne i 1844 blev forsikringssummen nedsat til 2.020 rigsdaler¹³. Men igen nedbrændte kartoffelmøls møllen. Det skete den 19. juli 1851. Erstatningen blev udbetalt med 1.983 rigsdaler¹⁴. På dette tidspunkt var forsikringstageren enken fru Soelberg.

Salg af overdrevsjorden

Lidt af overdrevsjorden var solgt fra Søåsgård allerede før kaptajn Soelberg købte gården, og i 1832 og 1833 indbød kaptajn Solberg til en frivillig auktion over den resterende overdrevsjord, som var blevet opdelt i fire grundstykker, der var velegnede til husmandsbrug. Disse blev alle solgt til de højstbydende, og den samlede salgssum blev 1.255 rigsdaler dvs. mere end det, han havde betalt for Søåsgård¹⁵. Herudover blev der også solgt enkelte jordstykker fra Hovedloden.

Udlejning af grundstykker til vaskerier

Som nævnt var den gamle Søåsgård blevet udlejet. Derudover havde kaptajn Soelberg set, at der i Sørup gennem mange år havde været drevet en række blegier og vaskerier, som tilsyneladende gik økonomisk godt. På jordstykker tilhørende Søåsgård, der lå ned til Esrum sø eller meget tæt på, var der derfor

interesse for at etablere yderligere et antal vaskerier. Han indgik på denne måde otte lejekontrakter på jordstykker. Kontrakterne blev indgået på fast leje i 99 år. Lejen var sædvanligvis årlig 24 rigsdaler, hvis anvendelsen var til vaskeri og 16 rigsdaler ved anden anvendelse. De fleste af disse vaskerier lå i Lille Sørup¹⁶.

Bryggeri

I 1846 døde kaptajn Soelberg. Han blev 63 år. Enken Henriette Louise Soelberg overtog Søåsgård som uskiftet bo.

Som nævnt ovenfor nedbrændte kartoffelmølsmøllen anden gang i 1851. Enken påbegyndte straks opførelse af nye bygninger på stedet, der nu skulle anvendes til bryggeri og bageri. Bygningerne blev i forsikringsprotokollen beskrevet således¹⁷:

A. en længe i søndre på 19 fag, 14 alen dyb (9 meter), 44 alen lang (28 meter) og 4 alen høj (2,5 meter) opført på grundmur. Anvendes til lo, lade, stald, folkestue, køkken med kogemulighed, bryggers og indrettet til bryggeri og med bræddeloft

B. en længe i vest på 13 fag, 33 alen lang (21 meter), 14 alen dyb (9 meter) og 5 alen høj (3 meter) opført i standsmæssig kvalitet med 1½ sten på en 2 alen høj mur inddelt i to etaper og anrettet til bageri med bageovne, ølkedler samt en lejlighed og med loft med bræddeloft

C. 15 fags hus sønden for a) 14 alen dyb (9 meter) og 4 alen høj (2,5 meter) og standsmæssig kvalitet med stråtag. Til brygghus,

Kort 3: Manzas kort fra 1855 med angivelse af Bryggeri

stald, lo og lade. Ved den ændrede anvendelse af gården til bryggeri må det antages, at der skete omlægning af agerdyrkningen fra kartofler til byg, der har dannet grundlag for malten til ølproduktionen.

I maj 1854 solgte enken arvefæstegården Søåsgård med indrettet bryggeri og bageri, med undtagelse af de udlejede jorder, til etatsråd Christian Holst for 7.500 rigsdaler, der betales kontant med 1.500 rigsdaler, overtagelse af gæld til Københavns Universitet med 2.000 rigsdaler og resten 4.000 rigsdaler på pantebrev til Henriette Louise Soelberg¹⁸.

Herefter følger en lang række overdragelser, der kort gengives:

1. Etatsråd Christian Holst solgte ejendommen i januar 1856 til ølbrygger Peter Hieronimus Find for 16.000 rigsdaler.

2. Peter H. Find døde imidlertid kort tid efter købet og hans hustru Ane Kirstine Find overtog ejendommen, men solgte den i juni 1856 til løjtnant og ølbrygger Frantz Peter Ingwersen fra Kolding for 18.000 rigsdaler²⁰.

3. Det viste sig imidlertid, at den nye ejer ølbrygger Frantz Peter Ingwersen ikke kunne klare de økonomiske forpligtelser og gik fallit, inden han fik egentligt skøde på ejendommen. Der blev derfor begæret tvangsauktion på ejendommen. Familien Ingwersen sikrede sig, at Frantz kom hæderligt ud af sine forpligtelser, og ved auktionen var der repræsentanter fra familien i form af proprietær Peter Margarth Ingwersen fra Viufgård ved Kolding og majorinde Ingwersen af Kirstinelyst ved Kolding. Proprietæren drev en meget omfattende eksport til Slesvig-Holsten af magert kvæg i den såkaldte studehandel. Cand. pharm. Johan Peter Martin Ibsen af Slagelse overtog ejendommen som højstbydende for 14.000 rigsdaler ved auktion i maj 1858²¹.

4. Ibsen tager bolig på Søåsgård, men i maj 1861 sælger han gården ved købekontrakt til Peder Nielsen, Rolighedsvejen 57 i København. Overdragelsessummen udgør 18.000 rigsdaler.²²

5. Peder Nielsen videresælger ved købekontrakt i februar 1862 til gårdejer Jens Hansen i Lønholt. Prisen var nu 20.000 rigsdaler. Det oplyses i skødet, at bryggeriet er bortforpagtet til Peder Amondsen ved en kontrakt fra 4. december 1860 for en periode på 5 år til en årlig leje på 400 rigsdaler. De ansatte medarbejdere medfølger, hvis de er villige hertil.

6. Gårdejer Jens Hansen tog sammen med sin familie bopæl på Søåsgård.

Desværre kunne gårdejer Jens Hansen, Lønholt ikke klare sine økonomiske forpligtelser, og 22. juli 1863 er der annonceret auktion over landbrugsejendommen Søåsgård ved Esrum Sø med tilhørende bryggeri m.v.

Udsnit af annoncen:

Rekvirenten for auktionen var den tidligere ejer Johan P.M. Ibsen, der ikke havde modtaget betaling på sit pantebrev i ejendommen. Ved auktionen var han højstbydende med et bud på 12.000 rigsdaler²⁴.

7. Ibsens erhvervelse skete kun for at få sit tilgodehavende, og han solgte ejendommen i 1864 til Jens Jensen af Drastrup ved

Randers. På ny overdrages ejendommen med bygninger med mur og nagelfast inventar, avl, gødning, de til bryggeriet hørende løse og faste inventargenstande efter overleveringsforretning til bryggeriforpagteren, samt heste, køer, arbejdsvogne mv. Det oplyses, at der fra 1860 er indgået bortforpagtning af bryggeriet til Hans Chr. Hansen og Hans Olsen. Købesummen udgør 14.600 rigsdaler²⁵.

8. Heller ikke Jens Jensen kunne få sammenhæng i økonomien, og ejendommen kom på tvangsauktion i begyndelsen af 1867. Det var Den Evangeliske Brødremenighed i København, der i 1861 ydede et lån på 5.000 rigsdaler med pant i Søåsgård, der ikke fik deres ydelser på pantebrevet. Igen kom gården på tvangsauktion, og højstbydende var gårdejer Anders Jensen af Ganløse. Han bød 10.025 rigsdaler, hvorved Københavns Universitet og enkefru Soelbergs pantetilgodehavende blev fuldt inddækket, mens Brødremenigheden fik dækning for 4.025 rigsdaler. En kreditor NR Clausen havde et tilgodehavende på 5.000 rigsdaler, men fik ikke dækning²⁶.

9. I 1874 købte gårdejer Ole Larsen Søåsgård af Anders Jensen for 12.500 rigsdaler. Straks efter købet annoncerede Ole Larsen offentlig auktion over besætningen, afgrøderne, landbrugsredskaber, indbo, et jordstykke "Skipperengen" med god tørvejord mv., der har tilhørt Søåsgård. Der nævnes intet om bryggeriredskaber, som formodes solgt forinden²⁷.

10. I 1888 døde Ole Larsen kun 38 år gammel, og enken Anne Marie Carlsen sælger i 1889 Søåsgård til ejeren af Hegnstrupgård for 20.000 kr. I skødet oplyses om bygninger og besætning, så disse har fortsat eksisteret i 1888²⁸.

Konklusionen på disse mange handler er, at gårdens og dermed bryggeriets drift ikke har givet et tilstrækkeligt afkast i forhold til erhververnes købesum.

Salget af øl er sket fra vogn. Se annoncen på næste side fra Frederiksborg Amts Tidende fra 1. maj 1860.

Undertegnede bekjendtgjör herved, at jeg har
overtaget Bryggeriet i Sørup, og anbefaler mig
til Omegnens ærede Beboere. Det bemærkes at
min Vogn vil 2 Gange om Ugen ankomme til
Frederiksborg med forskellige Ølsorter. Gode
Varer og reel Behandling vil altid være For-
maalet for mine Bestræbelser.

Sørup, den 30te April 1860.

H. G. Hansen & Co.

*I Hillerød kunne bestillinger afgives jf. følgende annonce i Frederiksborg Amts
Tidende den 11. januar 1862:*

Ølbryggeriet i Sørup

Undertegnede, der har overtaget Bryggeriet i Sørup, anbefaler sig herved til Publicum. Øllet leveres her i Byen saavel paa Træ-
er som paa Flasker frit i Huset. Paa Træ er vil Prisen blive 6,4,3 og
2 Rd. pr. Tønde, og paa Flasker, hele a 6, 4 og 3 Sk., halve 4 Sk.,
handlende gives Rabat. Bestillinger modtages af Boghandler
Jensen. Min Vogn er her i Byen Mandag, Onsdag og Fredag.

Amondsen.

I 1863 er der følgende annonce:

Hvidt Øl

Ølvognen fra Bryggeriet i Sørup kommer til Byen hver Løverdag
og Mandag.

Bestillinger modtages hos Hr. Joh. H. Bruhn, hos hvem Lager af
Øl til 6 Mk. Pr. $\frac{1}{2}$ Tde., 3Mk. Pr. $\frac{1}{4}$ Tde., 24 pr. $\frac{1}{8}$ Tde. Bestandig
haves. Landboernes Opmærksomhed henledes paa dette Øl.

Ærbødigst

P. Amondsen

Kort 4: Tegnet 1857. Bemærk Søåsgård forbundet med grusvej til Sørupvej.

Bygningernes beliggenhed

Gårdens bygninger er på et eller andet tidspunkt efter 1888 blevet nedrevet. Desværre har det ikke været muligt at finde billeder af bygningerne.

Hvor gården præcis lå, kan derfor være svært at fastsætte. Der henvises til de viste kort 2 og 3, hvor først kartoffelmelsfabrikken og senere bryggeriet er angivet.

Kort 4 fra 1857 angiver dog lidt mere tydeligt gårdens placering og angiver en grusvej fra Sørupvej til Søåsgård. Denne grusvej kan være en ledetråd jf. kort 5

På hovedmatrikelkort nr. 2 fra 1877 til 1965 ses en vej ind til matr.

Fortsættes s. 19

Program - forår 2017

Tyven

Tidspunkt: 25.01.2017 kl. 19:30 | Mødested: Humlebæk Bibliotek
| Varighed: 2 timer

De fleste har hørt historien om tyveriet og omsmeltingen af guldhornene i 1802. Men hvem var den mand, der så kynisk destruerede de enestående oldtidslevn blot for at berige sig? I foredraget tegner professor Ulrik Langen et portræt af degnesønnen, der endte som falskmøntner og tyv, og sætter forbrydelsen ind i en større national sammenhæng.

Arrangementet er i samarbejde med Foreningen Norden. Entre for medlemmer af en af de to foreninger 20 kr. Ikke medlemmer 30 kr.

Landliggerliv - en epoke i Humlebæks historie

Tidspunkt: 15.02.2017 kl. 14:00 | Mødested: Humlebæk Bibliotek
| Varighed: 2

Bent Skov Larsen beretter om landliggerliv i Humlebæk fra ca. 1850 til 1950. Det var en periode, hvor mange sommergæster kom til byen. Dels boede de privat hos fiskerfamilierne, der flyttede i udhuset i sommerhalvåret, dels i sommervillaerne langs Gl. Strandvej.

Generalforsamling

Tidspunkt: 21.02.2017 kl. 19:30 | Mødested: Lindehuset, Fredensborg | Varighed: 2 timer

Dagsorden ifølge lovene. Efter generalforsamlingen foredrag ved museumsdirektør Ole Lass Jensen om Museum Nordsjælland.

Humlebæk havn fra krigshavn til lystbådehavn

Tidspunkt: 14.03.2017 kl. 13:00 | Mødested: Lindehuset, Fredensborg | Varighed: 2 timer | Entre til Lindehuset 15 kr.

Bent Skov Larsen fortæller om Humlebæk havn, der er den ældste af havnene på Øresundskysten. Havnen er anlagt som "krigshavn" i forbindelse med Englandskrigene 1807 – 1814. I 1860 blev den købt af stedets bådbygger til fiskerihavn for lejets fiskere.

Charlotte Frederikke, Frederik 7.'s mor

Tidspunkt: 04.04.2017 kl. 19:30 | Mødested: Humlebæk Bibliotek | Varighed: 2 timer

Birgitte Nyborg fortæller i foredraget om prinsesse Charlotte Frederikke fra Mecklenburg-Schwerin, som i 1803 møder sin fætter prins Christian Frederik, den senere Christian 8. De bliver stormende forelsket i hinanden, forlovet og gift, og får sønnen Frederik. Ægteskabet holder dog ikke. Tre år efter brylluppet forvises Charlotte Frederikke på grund af utroskab til Horsens. Her bor hun i 20 år. Senere får hun tilladelse til at flytte i eksil til Rom, hvor hun bliver en central og markant person.

Årstid og fasaner i haven

Tidspunkt: 24.04.2017 kl. 19:30 | Mødested: Lindehuset, Fredensborg | Varighed: 2,5

Landskabsarkitekt, ph.d. Christine Waage Rasmussen vil fortælle om tilblivelsen af årstidshaven i Fredensborg Slotspark, og museumsinspektør Jakob Schlein Andersen supplerer med historien og fortæller om udgravningen af Fasanhuset sidste sommer.

Udflugt til Egelund Slot

Tidspunkt: 06.06.2017 kl. 18:45 | Mødested: Egelund Slot, Hillerødvej 92, 3480 Fredensborg | Varighed: 2,5

Aftenudflugt til Egelund Slot med rundvisning på slottet og vandring i parken med blomstrende rododendron. Der slutes af med en kop aftenkaffe på slottets terrasse og med Egelunds udsøgte bagværk. Slottet stod færdigt i 1917 og er teg-

net af arkitekten Carl Harild, som tegnede skolerne i Humlebæk og Grønholt (i dag: Præstegård). Det er i år 100 år siden at enkedronning Louise flyttede ind.

Pris for deltagelse i arrangementet er 100 kr. for medlemmer / 140 kr. for ikke-medlemmer. (Max 60 deltagere).

Tilmelding sker via hjemmesiden eller telefonisk til Peter Heiberg: 5060 1947 eller 48481541.

Indmeldelse:

Jeg ønsker at blive medlem af Fredensborg-Humlebæk lokalhistoriske Forening.

Kontingentet er i 2017: 170 kr.

Navn: _____

Adresse: _____

Postnr. : _____ By: _____

E-mail: _____

Indmeldelse sker ved fremsendelse af udfyldt blanket til foreningens formand Bent Skov Larsen eller kan gøres via foreningens hjemmeside.

Foreningens vedtægter findes på hjemmesiden:

<http://www.fredensborg-humlebaek-lokalhistorisk.dk/>

nr. 1 al og 1 be, der blev nedlagt i forbindelse med etablering af nye veje. Det antages at den nedlagte vej svarer til grusvejen på kort 4 fra 1857 og på den baggrund kan placeringen fastsættes til det område, der på Google er vist med rød cirkel .

Kort 5: Søåsgårds beliggenhed (originalkort 2 - Ø-kort 1877-1965). Bemærk den nedlagte vej angivet med ".

Placeringen af Søåsgården er afgrænset til at være mellem Ellevej og Granvej og ud mod søen nær Egevej, kort fra Google.

Noter og kilder:

1. Sørup bys udskiftning 2/11 1786 og 21/2 1787
2. Kronborg Rytterdistrikts birkeret 13/1 1791
3. Kronborg Rytterdistrikts birkeret 10/10 og 17/10 1787
4. Arvefæste og Skødebrev, København 28/1 1796
5. Kronborg amtstue, skifteprotokol 29/4 og 19/5 1812
6. Kronborg Rytterdistrikts birkeret 21/8 1822
7. Kronborg Rytterdistrikts birkeret, skøde 28/8 1822
8. Topographie over Frederiksborg amt, ved S. Sterm, 1831
9. Brandtaksationsprotokol for Lynge-Kronborg herred 2/4 1826 nr. 499 og 19/11 1827 nr. 543
10. Brandtaksationsprotokol for Lynge-Kronborg herred 18/11 1830 nr. 594
11. Brandtaksationsprotokol for Lynge-Kronborg herred 24/8 1831 nr. 607
12. Brandtaksationsprotokol for Lynge-Kronborg herred 3/1 1832 nr. 617
13. Brandtaksationsprotokol for Lynge-Kronborg herred 12/9 1844 nr. 1091
14. Brandtaksationsprotokol for Lynge-Kronborg herred 20/7 1851 nr. 1312
15. Kronborg Rytterdistrikts birkeret, skøder af 27/2, 20/3 og 27/3 1833
16. Kronborg Rytterdistrikts birkeret, 9 lejekontrakter fra 1830 til 1845
17. Brandtaksationsprotokol for Lynge-Kronborg herred 22/10 1851 nr. 1323
18. Kronborg østre birk, skøde lyst 10/1 1855
19. Kronborg østre birk, skøde lyst 16/1 1856
20. Kronborg østre birk, skøde lyst 5/11 1856
21. Kronborg østre birk, skøde lyst 12/1 1859
22. Kronborg østre birk, skøde lyst 29/5 1861
23. Kronborg østre birk, skøde lyst 12/3 1862
24. Kronborg østre birk, skøde lyst 3/2 1864
25. Kronborg østre birk, skøde lyst 11/5 1864
26. Kronborg østre birk, skøde lyst 25/3 1864
27. Kronborg østre birk, skøde lyst 28/7 1875
28. Kronborg østre birk, skøde lyst 16/6 1889

Folketællinger

Toldkontrollen i Humlebæk

af Leif Koch Madsen

Toldkontrollen Gl. Strandvej 75, Humlebæk (Google Streetview)

Min farfar, Erik Oluf Madsen, 1877-1956, blev som 15-årig efter faderens død taget i lære på faderens tidligere arbejdsplads, Toldboden i København. Efter læretiden fortsatte min farfar på Toldboden som kontorist. Hans arbejde bestod mest i kontrol og optælling af varer, som indskibedes og afskibedes. Efter mange år som kontorist på Toldboden uden at have opnået avancement svarende til hans anciennitet, opfordrede en overordnet kollega i 1927 min farfar til at søge en opslået stilling som strandkontrollør i Humlebæk. Kollegaen skal have argumenteret med: "Saa kan De gaa der oppe og ha' det rart, indtil De skal paa Pension." Min farfar fik stillingen og tiltrådte i 1928.

Toldkontrollen (ses i underkanten af det røde mærke). Haven strækker sig bag om naboen mod nord. (Lave målebordsblade 1901-1971).

Til stillingen som strandkontrollør hørte embedsboligen Gl. Strandvej 75, "Toldkontrollen", med møbleret kontor og en tjene-stecykkel.

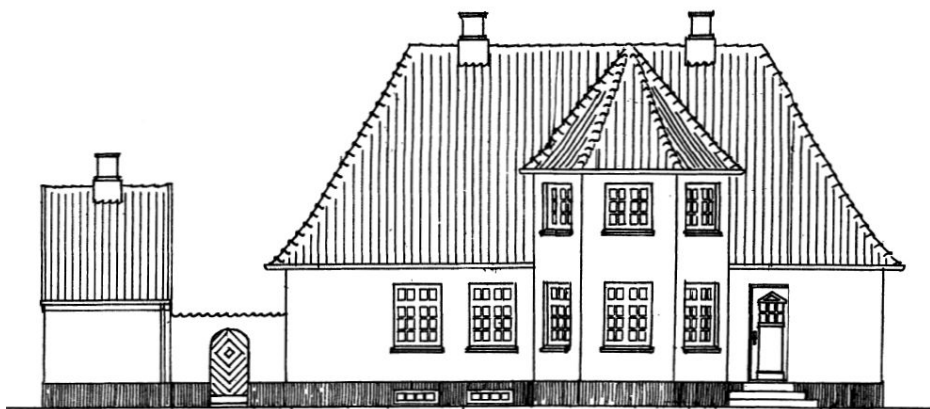
Min farfars distrikt strakte sig fra Nivåbugten til Skotterup. Der havde været flere distrikter på den strækning, men Kystbanen, som åbnede i 1897, havde reduceret skibstransporten, og distrikterne var blevet lagt sammen.

Foruden Sletten Havn, Humlebæk Havn, Espergærde Havn og Snekkersten Havn har der fra gammel tid langs kysten været udskibningssteder og anløbsbroer. Enkelte af dem eksisterer stadig som høfder. Som eksempel kan nævnes Kongevasen ved Skotterup Kro. Den kunne som andre broer anløbes af de små hjuldampere, som sejlede med passagerer og stykgods langs Øresunds kyst. Kongevasen blev renoveret i 1995.

Min farfars arbejde bestod i at patruljere, registrere toldbegivenheder og opkræve told. Men med næsten ingen skibstransport var stillingen som strandkontrollør en rigtig "loppetjans" og

nok givet til min farfar som retrætestilling. Jeg spurgte ham en gang, om der kom 'nogen' i kontoret i Toldkontrollen. Han svarede, at han en gang havde haft besøg af en fisker, som fortalte, at der var kommet skib til Espergærde.

Jeg husker en cykeltur med min farfar. Det har været omkring 1955, altså efter han var gået på pension. Han ville vise mig et af de steder, han kom som strandkontrollør. Vi cyklede mod syd ad Gammel Strandvej forbi "Toldkontrollen", tennisbanerne, Humlebæk Skole (som var meget mindre dengang), svingede til venstre mod Sletten og straks derefter til højre ad Jacobmindevej. Den gik stejlere op ad bakke, end jeg kunne klare, så vi stod af og trak cyklerne. For enden af Jacobmindevej kom vi til Øvre Stejleplads. Min farfar fortalte, at dér tørrede og bødede fiskerne deres bundgarn. Der var stadig bundgarnsfiskeri langs kysten indtil i begyndelsen af 1980'erne. Han viste mig stierne ned til fiskerhusene, hvert hus sin sti, så man nemt kunne komme til stejlepladsen fra baghaverne. Han fortalte mig også, at han

Kgl. bygningsinspektør J. Magdahl Nielsens konstruktionstegning til toldkontrollørboligen, 1919 (Fredensborg Kommunes Byggesagsarkiv).

Skilt fra toldbygning (ca. 1920).

godt kunne lide at patruljere dér. Der var og er stadig er en flot udsigt fra stejlepladsen. Der var en hyggelig stemning, når fiskerne arbejdede med deres garn, og han fik gode informationer om, hvad der rørte sig langs stranden. Jeg fik ikke mere at vide på den tur, for en gammel bekendt til min farfar kom imod os og hilste med: "Go'daw, Tolder". Og så snakkede de, og jeg passede mig selv, indtil vi cyklede hjem til aftenmaden.

"Toldkontrollen" var et solidt hus, som signalerede Stat og autoritet. Huset indeholdt i stueplan en forstue med adgang til strandkontrollørens kontor i den store karnap mod Gammel Strandvej, dagligstue, spisestue, børneværelse, køkken med spisekammer og en baggang med udgang. På 1. sal var der tre værelser, et WC og et stort pulterkammer. Udhuset rummede brænderum, vaskerum med gruekedel, hønsehus med udenfor liggende hønsegård og lokum. Det var store boligforhold for familien Madsen, som bestod af min farfar, min farmor, min far og hans to mindre søstre. De kom fra Østerbro i København, hvor de boede i et byggeforeningshus. Alle tre børn blev boende hjemme, indtil de selv stiftede familier.

Det var ikke en fyrstelig løn, en kontorist ved toldvæsenet oppebar. Jeg ved ikke om der var lønforbedring ved at blive strandkontrollør med tjenestebolig. Men økonomien forbedredes i Humlebæk.

Den store have strakte sig ca. 80 meter bagud mod Øresund; den dækkede også den nu bagved liggende ejendom Gammel Strandvej 73B. Baghaven havde god plads til en køkkenhave med et i familien legendarisk jordbærbed. Der var godt udbytte af kartofler, grøntsager og frugt. Hønseholdet bidrog også

til økonomien. (Min far har udrugget mange kyllinger i sengen.) Der var ofte fisk på menuen. Min farfar købte ved fiskerne, når han patruljerede. Han sagde, at han altid betalte for fisken. Det skal nok være rigtigt, men der var ingen, som snakkede om prisen.

I 1947 fyldte min farfar 70 år og blev pensioneret. Ved hans fratræden blev embedet som strandkontrollør i Humlebæk nedlagt. Familien fik lov at blive boende i "Toldkontrollen" indtil deres ny lejlighed på Ida Tesdorpfvej 1D, i det almennyttige boligbyggeri i blokkene omkring Krummediget, var færdigbygget til indflytning i 1949.

Toldkontrollen, 1930. Malt af tegneren Erik Stender. Se mere om ham på næste side. (Privateje)

Erik Stender - bladtegner og maler

af Peter Heiberg

Ekstramanden var i mange år en hyppig og skrap figur i Ekstra Bladet.

Skønt mange år bosat i Humlebæk er der ikke mange tegninger og malerier fra Erik Stenders (1914-2004) hånd med motiv herfra. Billedet på foregående side af Toldkontrollen er undtagelsen, der bekræfter reglen.

Erik Stenders far var toldembedsmand og kollega til strandkontrollør Erik Oluf Madsen. Det var derfor ikke så mærkeligt, at den unge Stender fik opgaven med at forevige embedsboligen. Værd at bemærke er dog, at det er malet af en 16-årig Erik Stender.

Han var som kunstner et naturtalent og autodidakt. Han startede på Hudibras, som 19-årig. I 1938 debuterede han på Den Fries Efterårsudstilling. Forinden var han en overgang tegner på BT, men i 1939 gik han til Ekstra Bladet, hvor han var indtil 1981.

De første år tegnede han jazzmusikere, men det blev herefter teatret og skuespillere der dominerede hans motivverden. Den første teatertegning var af Clara Pontoppidan og Ebbe Rode i Knud Sønderbys *En kvinde er overflødig* (1942). Holberg-figurer var hans speciale, og meget kendte er hans tegninger af Osvald Helmuth og Buster Larsen som *Jeppe på Bjerget*. På Ekstra Bladet bidrog Stender desuden jævnligt med satiriske tegninger som f.eks. Ekstramanden.

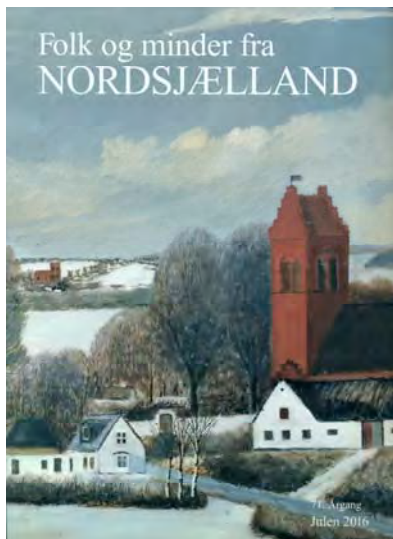
Stender var i en årrække næstformand og derefter formand for Danske Bladtegnere. Han arbejdede målrettet for at bladtegnere fik samme arbejdsvilkår og løn som de journalistiske kolleger.

Stender boede i Humlebæk og ejede i mange år dobbelthuset Gl. Strandvej 5A-B, som blandt andet tidligere havde rummet en købmandsforretning. Efter tabet af sin kone, Mette Hermansen, gik han på pension, og flyttede til Brissac i Sydfrankrig. Her genoptog han maleriet, der herefter fortrinsvis var abstrakt, som det markante og smukke gravmæle på Humlebæk Kirkegård.

Tegningen på stenen, der står i negativ, er klart inspireret af Picasso, som Stender livet igennem var meget optaget af.

Mette og Erik Stenders gravmæle på Humlebæk Kirkegård.

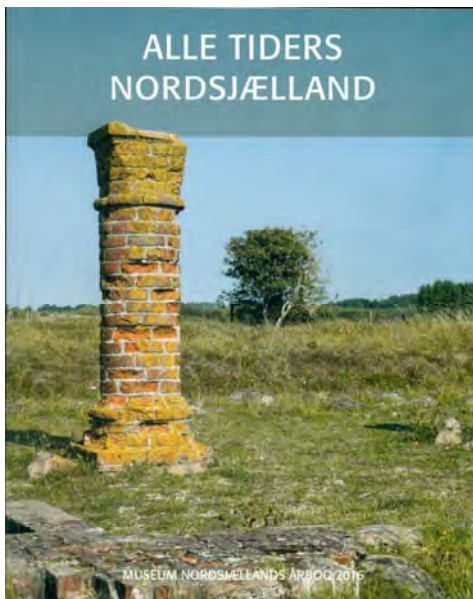
Folk og minder fra Nordsjælland 2016. Nordisk Forlag, 2016. 179 sider, ill. Pris: 130 kr.

Endnu et godt hæfte med ti fint illustrerede beretninger fra det nordsjællandske område. Denne gang dog uden bidrag fra Fredensborg-Humlebæk. Særdeles læseværdige er blandt de mange gode artikler kvindebrevene fra Tranquebar og Lars Bjørn Madsens historie om den forsvundne seksmîlepæl i Rørtang.

Alle tiders Nordsjælland 2016. Nordsjællands Museum, 2016. 168 sider, ill. Pris: 175 kr.

Årbogen afspejler på bedste vis, hvordan museet arbejder med kulturhistorie i bred forstand. Tretten artikler er det blevet til i museets anden årbog.

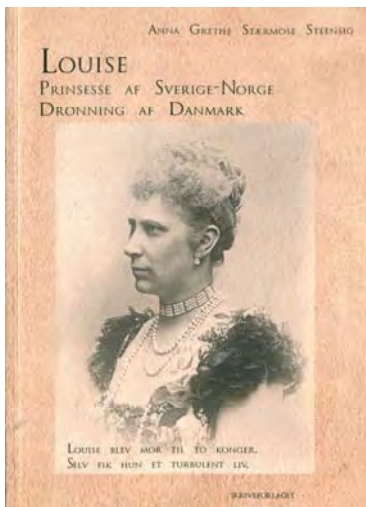
Arkæologen Jakob Schlein Andersen fortæller om det velbevarede fundament til et fasanhus, som dukkede frem, da der blev gravet ud til et nyt staudebed i Fredensborg Slots- have i sommeren 2015.

Anna Steensig: **Louise - prinsesse af Sverige-Norge, dronning af Danmark.** Skriveforlaget, 2015. 237 sider, ill. (ISBN 978-87-93308-21-3) Pris: 149 kr.

Egelund Slot lige på den anden side af kommunegrænsen til Hillerød markerer i år hundredåret for, at enke-dronning Louise tog det i brug.

Opførelsen af slottet startede allerede i 1915. Det blev tegnet af arkitekten Carl Harild, som i vores område også har tegnet Grønholt Skole (nuv. præstegård), Humlebæk Skoles ældste afdeling og Sletten Børneasyl (nedrevet). Harild havde selv tegnet sin sommerbolig i Humlebæk.

Louise, enke efter Frederik 8., døde i 1926. Hendes eftermæle har i mange år, ligesom gemalens, stået noget i skyggen af de andre samtidige i det royale persongalleri. Dels blev Frederik d. 8.s regeringstid ganske kort, dels var der meget delte meninger om Louise som person og hendes udseende. Hun blev mobbet af sine svigerinder, dronning Alexandra og kejserinde Dagmar, og af dem beskrevet som hæslig, vulgær og forkert, medens andre beskrev hende som statelig og imponant.

I biografien har Anna Steensig sat sig for at trække Louise ud af "Glemmebogen". Det er virkelig lykkedes for hende, og der er kommet en særdeles underholdende og læseværdig biografi ud af det. Når man har læst biografien, kan man ikke lade være med at sende Louise en kærlig tanke, når slottet passeres.

Foreningens sommerudflugt går i år til Egelund Slot og biografien vil være et godt supplement til den oplevelse der venter-

Fredensborg Boghandel har årshæfterne og biografien!

Efterlysning

*Banearbejderhuset, Benediktevej 1 i Fredensborg, under nedrivning i 1964.
(Foto: Fredensborg Arkiverne)*

Skinnevejene, Kystbanen og Nordbanen, gennem Fredensborg Kommune er temaet for foreningens næste årbog.

Årbogen bliver skrevet af Peter Heiberg, som i mange år var arkivar i Banedanmark. Det bliver en bog, som beskriver banernes tilblivelse og drift, og samtidig fortællingen om den betydning, banerne fik for udviklingen af bysamfundene her i kommunen.

Tidligere var der mange lokale med tilknytning til banerne. De mange ansatte boede i tjenesteboliger ved stationerne eller som ledvogtere ved vejkrydsningerne. Banen var før bilerne tog over, den man rejste med, når man skulle fra et sted til et andet. Mange er billeder, som viser ankomst og afsked fra stationer. Også billeder fra arbejdet ved og på banen, af lokomotiver i røg og damp, stationsliv og fra vogterhusene.

For at få mange og anderledes billeder efterlyser Peter Heiberg billeder fra private med "jernbaneindhold" fra kommunen. Også beretninger fra folk, der kan fortælle om livet ved og langs banen. Kontakt ham, hvis du er i besiddelse af billeder og en god fortælling fra banerne. Peter Heiberg kan kontaktes på telefon: 5062 1947 eller mail: peter@heibergs.net.

Bestyrelsen for Fredensborg-Humlebæk lokalhistoriske Forening 2016 - 2017:

Formand: Bent Skov Larsen, Bogårdsvej 309, 3050 Humlebæk
Tlf. 49 19 11 47 Mobil 28 34 64 35 - mail: bent.sl@mail.tele.dk

Næstformand: Peter Heiberg, Nørredamsvej 3 3480 Fredensborg
Tlf. 48 48 15 41 Mobil: 50 62 19 47 - mail: peter@heibergs.net

Kasserer: Heidi Ølgaard, Teglgårdsvej 111B, 3050 Humlebæk
Tlf. 49 19 23 46 - mail: heidi.olgaard@gmail.com

Sekretær: Erik Vestergaard Thomsen, Violvej 28, 3050 Humlebæk
Tlf. 49 19 04 09 - mail: evt@privat.dk

Bestyrelsesmedlemmer:

Karen Lisbeth Poulsen, Langerødvej 33, 3480 Fredensborg
Tlf.: 49194229 - mail: karenlisbethpoulsen@gmail.com

Per Marstrand, Humlehaven 34, 3050 Humlebæk
Tlf. 93 94 44 30 - mail: per.marstrand@skolekom.dk

Poul Christensen, Sørupvej 60, 3480 Fredensborg
Tlf. 5137 4247 - mail: britta@post9.tele.dk

Suppleanter:

Annette Engelstoft, Vænget 9, 3050 Humlebæk
Tlf. 4074 3512 - mail: annette.engelstoft@gmail.com

Else Mariager

Slotsvænget 15, 3480 Fredensborg
Tlf. 4585 1328 - mail: else@bitco.dk

Revisor:

Ester Nielsen

Revisorssuppleant:

Find Christensen

Vigtigt! - Kontingentopkrævning 2017 - Vigtigt!

Kontingentet for medlemskab af Fredensborg-Humlebæk lokalhistoriske Forening udgør for 2017 kr. 170 og omfatter husstanden. For at sikre sig stemmeret ved generalforsamlingen den 21. februar 2017, skal man have betalt kontingent inden denne dag.

Betalingen kan ske ved indbetaling til foreningen bankkonto på:

- **reg. nr. 1551 konto 1560611**

Vi vedlægger ikke et girokort i år. Vi beder alle der har mulighed for det at betale over NETBANK. Ved indbetaling husk jeres medlemsnummer; det står på adresse etiketten på BROEN. Der kan indbetales kontingent på generalforsamlingen eller ved mødet 15. februar

